בעל שם טוב על התורה — פנחס

במדרש (בילקוט ר"פ פינחס) אמר ר"ש בן לקיש פינחס זה אליהו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה נתת שלום ביני ובין בני ישראל בעולם הזה, אף לעתיד אתה עתיד ליתן שלום ביני ובין בני ישראל, שנאמר (מלאכי ג׳:כ״ג) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וכו' והשיב לב אבות על בנים וכו', ר' אליעזר אומר היסב הקדוש ברוך הוא שמו של פינחס בשמו של אליהו ז"ל מתושבי גלעד, שעשה תשובת ישראל בהר הגלעד, שנאמר הנני נותן לו את בריתי שלום, (מלאכי ב׳:ה׳) בריתי היתה אתו החיים והשלום, נתן לו הקדוש ברוך הוא חיים בעולם הזה וחיים בעולם הבא, ונתן לו שכר טוב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, עכ"ל:

אמר הריב"ש פירוש הגמרא (עיין בגמרא סוטה די"ד ע"א) הדבק במידותיו, ולא אמרו למידותיו, כי עיקר העבדות הוא שידבק האדם בהפנימיות, והוא החיות של המדות, ולא ידבק בחיצוניות המדות, כי אם הוא מדבק עצמו דרך משל למדת החסד בחיצוניות, אם כן אינו מדובק בגבורה, כי בחיצוניות הם נפרדים, שאם הוא חסד אינו גבורה, אבל בפנימיות כתיב (מלאכי ג') אני ה' לא שניתי ונכלל הכל, אם כן האדם הרוצה לעבוד את השם צריך לדבק בפנימיות החיות של המדות ששם כלול כל המדות, שהחיות הוא אין סוף ברוך הוא, ואם כן בחסד נכלל גבורה וכן בגבורה נכלל החסד, [עיין לעיל פ' שמות בהגה ג']:

ופירש הרב כיצד הוא הכלליות, והוא כי מדת החסד הוא התפשטות ודרכו להיטיב לכל, והוא סוד האהבה כמו שכתוב (בירמיהו ל״א:ג׳) ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד, אם כן מי שמדבק עצמו בחיצוניות החסד יש באפשר שלא יבחין בין חסד לחסד, ויהיה אוהב לכל בין טוב ובין רע ח"ו, דרך משל, חסד הוא השפעה, ויש השפעה בענין זיווגים, ויש השפעה בענין ממון, ואם ח"ו אינו מבחין ויהיה הכל השפעה שוה לטוב ולרע, ויכול להיות רשע גמור ח"ו אף שיהיו בו מדות טובות גם כן, וזהו שאנחנו רואים שיש אנשים בעלי צדקה והם הולכים אחרי עיניהם, והוא, לפי שהם בעלי חיצוניות החסד, אבל העיקר לדבק בפנימיות החסד, אם כן נכלל הגבורה בהחסד, והוא כי קו ימין של הגבורה הוא מצמצם השמאל של החסד והוא החסד הרע, שלא להתפשט יותר, אם כן הוא עומד בחסד הטוב, וזהו התכללות הגבורה בחסד:

וכן התכללות החסד בגבורה הוא גם כן בענין זה, כי אם הוא רוצה לעשות גבורה, דהיינו למשל כשהיו הבית דין דנין מיתה לרוצח או לשאר חייבי מיתות, היה הפעולה להמתיק הגבורות, שהיו מתעוררין על ידי הבעל עבירה, שנתן תוקף לחיצונים להשפיע להם מהגבורות, והבית דין המתיקו הגבורות ההם בגבורה שעשו, שחייבו אותו, וממילא היו נכפין הגבורות של בעל העבירה ונמתקו, ובא לחיי עולם הבא, וזהו החסד שנכלל בגבורה, אם כן בכל מקום צריך לקרב הימין ולדחות השמאל, הן בחסד הן בגבורה, וזהו שאמרו (סוטה דמ"ז ע"א) יצר תינוק ואשה תהא השמאל דוחה וימין מקרבת, ולא אמרו דוחה בשמאל, אלא הורו בלשון הזה שידחה את השמאל בכל הענינים ויקרב הימין, והבן:

והעיקר להעלות המלכות שבהפגם מהעבירות, וח"ו תגבורת הדינים שם הם, ואם כן צריך להמתיק הדינים ולהעלותה, וזהו שאמרו לחבר ה"א תתאה בה"א עילאה, והענין כי כשהמדה ההוא אינה בשלמותה נקראת דל"ת דלית לה מגרמה כלום, ומדת תפארת נקרא גימ"ל, וזה ג"ד שאמרו (שבת דק"ד ע"א) גמול דלים, כי כשנקראת דל"ת בלא נקודה שבתוכה אז הוא נקרא גימ"ל, מפני שהטפה עדיין בתוך הוא"ו קשור עמו, ולכך הוא ג וכשמשפיע הטפה בתוכה אם כן נקרא הוא ו והיא נקראת הא עם השפעה שבתוכה, וזהו שאחר ג"ד הוא ה ו, והבן:

ואמר הרב כי כשהיו"ד באה בתוכה אם כן נקרא גם כן אלף, וזהו חכמה תתאה כמו שהחכמה עילאה נקראת אלף כמו שאמרו בגמרא (שבת שם דק"ד) אלוף בינה, והוא, שאל"ף קודם שבאה לבינה נקראת פל"א לשון מופלא ומכוסה, כי לא ידענו מה היה לו, אבל כשנתחברה בבינה נקראת אלף לשון לימוד, כי אז ידענו להבין דבר מתוך דבר, אם כן כשבאה היו"ד במדה אחרונה גם כן נקראת אלף, והוא שאמרו (בזוה"ק פינחס דרנ"ח ע"א) על פסוק (משלי ג׳:י״ט) ה' בחכמה יסד ארץ אבא יסד ברתא, כי השפעה הוא החיות והחיות הוא החכמה כאמור (קהלת זי"ן) והחכמה תחיה את בעליה, ואחר שנקראת אלף מתחברת באבות, כי האבות הן הן המרכבה (בראשית רבה פ' מ"ז סי' י') ואז נקראת אל כי מתחברת בג' קוין של ל שהן האבות, וזהו השפעת הרחמים למלכות, וגם כשמתחברת בג' אחרונות הוא בסוד יחידות והוא גימ"ל גם כן השפעת הרחמים, ואם כן שני השפעות האלו נקראים ג"ל, וזהו הסוד שכתב האר"י ז"ל בכוונת פסח, שהשם אמגל הוא רחמים שהאותיות אמצעיות של אלהי"ם שם לה"י מתחלפים באותיות הקודמות להם כ ד ט והם רחמים מפני שנעלם הדין עכ"ל, והוא מכוון לזה, שמתחברת המדה הזאת שנקראת אלהים בגימל, והם ג' אחרונות, ואחר כך בלמ"ד והם ג' אמצעיות, אם כן נשפעת ברחמים, וזהו סוד גלעד שהדל"ת נשפעת מהזיי"ן ספירות שכל אחת כלולה מעשר וזהו עד, ואימתי יהיה זה, כשיהיה גל חילוף אותיות להי, ועוד שתחבר גל עם אותיות אם של אלהים שאין להם חילוף הוא בגימטריא עד:

וזהו סוד אליהו, פירוש כשנשפעת המדה הזאת ונקראת א', כי אם היו"ד הוא צורת א, אם כן הוא מתחברת בלמ"ד שהם אותיות י ה ו שהם חג"ת והבן, וכל זה על ידי שמעלין המדה הזאת שהוא הא אחרונה לה"א עילאה שהוא תשובה ומשם לחכמה שהם תרין רעין דלא מתפרשין ונמתקים הגבורות:

וזהו כוונת פינחס, שאחר שזכה ליו"ד ונקרא ביו"ד פינחס אם כן זכה לאליהו, וזהו שאמר ר' אליעזר היסב שמו של פינחס בשמו של אליהו, פירוש היסב כמו אור המקיף ליו"ד הוא שם של אליהו, כשמתחבר היו"ד עם אותיות ה ו. וזהו אל יהו, וכל זה בא לו מתושבי גל עד שעשה תשובת ישראל הוא המלכות שנקראת תשובת ישראל, להשיב אותה לישראל דלעילא, בהר הגלעד הוא הבינה שהוא לעילא מג"ל הם חג"ת,

ולכן המתיק אותם בזה שעשה גבורות בזמרי, תחת אשר קנא לאלהיו הוא אלהות של מלכות, והחזיר אותה לאותיות אליהו, לכך זכה לברית כהונת עולם הוא חסד, שבירר החסד, להיות הכל חסד טוב ולא התפשטות רע, וזכה להיות לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם שהוא השפעת החסד:(דברים נחמדים בס"ס גנזי יוסף).

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. נודע מה שכתב בזוהר (אחרי דנ"ז ע"ב) ובכתבים בליקוטי תורה פ' ויקרא כי נדב ואביהו אינון תרי פלגי גופא דלכך נטל פינחס נשמת שניהם שהם נחשבין לאחד כמו שכתב בזוהר יעו"ש, וזהו שנאמר הנני נותן לו את בריתי שלום וכו', כי נודע על פי ששמעתי מרבותי כי המחבר שני דברים יחד נקרא שלום, ולכך נקרא היסוד שלם כו', ומבשרי אחזה אלהי (איוב י״ט:כ״ו) וגם כן כשיש פירוד בין אנשים, זה האדם המחברן נקרא רודף שלום, וסיבת חטא נדב ואביהו שלא נטלו עצה זה מזה שנאמר ויקחו איש מחתתו שלא היה שלום ביניהם, ופינחס שתיקן זה וניתתקן על ידי שניתן לו ברית שלום לחברן בחינת נשמת נדב ואביהו לחד גופא וכו':(תוי"י פ' אחרי דצ"ו ע"ד).

יפקוד ה' וגו' איש על העדה וגו' ואשר יוציאם ואשר יביאם, כתבתי בשם מורי זלה"ה ביאור פסוק יפקוד ה' איש אשר יוציאם ואשר יביאם, כי ראש הדור יוכל להעלות כל הדיבורים והסיפורים של אנשי דורו, לקשר הגשמיי ברוחניי כמו (בתענית דכ"ב ע"א) תרי בדחי וכו' ודפח"ח:(בן פורת יוסף דט"ז ע"א).

יסוד נקרא כל, כי שם נכללו כל המדות העליונות, והוא המחבר כולם ומשפיע למלכות הנ(ק)רא כלה, גם כן לטעם זה שנכללו בה כל המדות גם כן, והצדיק הוא גם כן שמחבר כל המדות, וכמו שכתבתי על פסוק אשר יוציאם ואשר יביאם בשם מורי כו':(תוי"י פ' לך די"ט ריש ע"ב).

באדם פרטי מתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים ד"נ ע"ב) והוא מעלה בעצמו את שלא לשמה על ידי לימודו לשמה, ואם אין בחינה זו באדם פרטי, אז יש בחינה זו בראשי הדור, וזהו שאמר הכתוב אשר יוציאם ואשר יביאם, שביאר מורי זלה"ה שיביאם לשיטתו:(תוי"י פ' אמור דק"י ע"ג).

שמעתי מהרב המנוח מוהר"ם שיש בעניני בני אדם ד' מיני זיווגים, אחד זיווג פנים בפנים, היינו כשלומד ומתפלל בתכלית השלימות, בחינה ב' בחינת זיווג אחור בפנים, דהיינו כשהוא טרוד בעסקיו ואין לו פנאי ללמוד ומכל מקום חושק תמיד שימצא עת פנוי שיוכל ללמוד, בחינה ג' הוא זיווג פנים באחור, היינו גם כשילמוד ומתפלל מבלבלין אותו מחשבות זרות מחמת טרדתו, ויש עוד בחינה ד' בחינת זיווג אחור באחור, הגרוע מכל שלשה בחינות הנ"ל וכו', מה שאין כן בחינה ד' בחינת זיווג אחור באחור אין בזה תקנה כי אם במה ששמעתי ממורי זלה"ה ואשר יוציאם ואשר יביאם וכו' ודפח"ח:(צ"פ דפ"ו ע"ג).

להבין סוד ענין דברי זוהר הקדוש הכל בחכמה אתברירו (עי' בזוה"ק שמות ד"כ ע"א) כי הוא גם באדם התחתון כן, כי על ידי החכמה והשכל שלו מברר הטוב מהרע, כי בלא השכל בוודאי אינו יודע מהו טוב ומהו רע, אך על ידי החכמה והשכל שלו הוא מברר הטוב והתכלית, וזהו ענין גדול, למשל כשבאה לאדם איזה מחשבה זרה בתפלה או בלימוד, וכשמסתכל בעיניו היטב על מחשבה זרה ההוא, יראה כי יש בה טוב ורע, למשל כשבאה לאדם מחשבה זרה של ממון, בוודאי יש לו אהבה לזה ממון, והנה אהבה שרשו בעולם העליון, נמצא האהבה הוא הטוב שבמחשבה זו, אבל הענין עצמו דהיינו הממון הוא הרע שבו, וכשמסתכל בחכמה שלו על מחשבה זו ומעיין בה היטב, ומברר הטוב שבה, נדבק הטוב שבה תיכף בחכמה שלו, כי הם מין במינו, כי שניהם הם מעולם העליון והרע שבמחשבה זרה ההוא נופל למטה, נמצא שבחכמה שלו מברר הטוב מהרע והרע נופל למטה, כי מחמת שאינו משגיח על הרע ונבזה הוא בעיניו, כי זה כלל גדול, שדבר המאוס בעיני אדם נופל למטה:

וכן הוא גם כן באדם, כשאדם מב(ז)ה את עצמו, ונחלט בלבו שאין תפלתו ולימודו חשוב לכלום, ואין נחשב בעיניו עבודתו שהוא עובד, אדם כזה נופל ממדרגתו למדרגה פחותה וגרועה, ובשביל זה הולך אחר כך כמו בלי דעת וחסר שכל בעבודתו יתברך שמו, ונמשל כבהמה נדמה, ורמז לזה (בתהילים ט״ו:ד׳) נבזה בעיניו נמאס, רצה לומר, כשנבזה בעיניו עבודתו שהוא עובד, אז בעצמו הוא נמאס, ובשביל זה כמה צדיקים וחסידים לפעמים מתפארים בעצמם, והוא מטעם זה, כשרואים את עצמם שאין להם התלהבות כל כך בעבודת השם יתברך ונפלו ממדרגתם, מתפארים בעצמם בפני בני אדם, ומחמת זה באה להם אהבת השם יתברך ויראתו, יותר גדולה, וזהו גם כן טעם מה ששבחוהו התלמידים לר' שמעון בן יוחאי ע"ה בפניו (עיין בזוה"ק ויצא דקנ"ו ע"א, בא דל"ח ע"א, יתרו דפ"ז ע"א, ועוד בהרבה מקומות) כדי שיהיה לו התפארות גדולה, ויבא בשביל זה לאהבה ויראה יותר גדולה, כי בוודאי הרשב"י היה מוכרח להשפיל עצמו במדרגות התחתונים להעלות ניצוצות מכולם, כי בודאי אדם גדול כמותו היה סובל כל העולם, ובודאי מוכרח היה להשפיל עצמו במדרגות התחתונים לסבול הכל, וזהו פירוש הפסוק אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, ונתנו לו התלמידים התפארות שעל ידי זה יבא להתפארות השם יתברך, באהבה ויראה:(ליקוטים יקרים די"ד ע"א).

סליק פרשת פינחס בס"ד